5. НОВЕМБАР

Излази недељом

ДОСИТИЈЕ

1889. БР. 12

Година прва

ЦЕНА ЗА СРБИЈУ:

На годину . . . . . 12 дин.
На пола године . . . . . 6 „
На четврт године . . . . . 3 „

Претплатити се може и код свију пошта у Србији.

Цена огласима 5 пара од врсте

Власник и одговорни уредник
Милан Бељчевић

Уредништво и администрација
Васина улица бр. 4.

НЕПЛАЋЕНА ПИСМА НЕ ПРИМАЈУ СЕ
РУКОПИСИ СЕ НЕ ВРАЋАЈУ

ЦЕНА ЗА ИНОЗЕМСТВО:

На годину . . . . . 16 дин.
На пола године . . . . . 8 „
На четврт године . . . . . 4 „
Претплату примају све поште у Аустро-угарској

Аустриска форинта = 2 дин.; за поткусуривање примају се и аустриске пошт. марке
Поједини бројеви **25 пара динарских.**

МОРАЛНА И ЕКОНОМНА СЛОБОДА

Без сумње је добар знак што се овакав један лист какав је „Доситије“ међу српским листовима јавити могао. Он јасно доказује да се међу интелигентним људма у нашој отаџбини налазе и такви, који увиђају да има пуно важних и преважних питања народног и човечанственог карактера, које би не само грехота и срамота била решавати са узаног и ограниченог гледишта политичких партија, него које просто није ни могућно решити са таквог гледишта. И за народ и за друштво имају питања живота и смрти, ка којима ваља да се приступа са светим страхом и опет са светом енергијом оних срдаца, која осећају како ни највећа партија није довољно велика да се у њу смести отаџбина, а како је отаџбина велика да пригрли све партије, и све гробове старих и све колевке нових нараштаја.

Може бити да „Доситије“ не ће успети. Али остаће забележено да је један део српске интелигенције учинио своју дужност кад је јавно подигао свој глас за „моралним преображајем.“ Глас тај није се дигао прерано; надајмо се да он не долази ни сувише позно, и да он неће остати глас вапијућег у пустињи.

Имају управо три велике категорије слобода: политичка, економна, морална. Међу умним људма може бити разговора о томе којим редом ваља да иду и да се у народном животу примењују ове слободе. Међу умним људма нема ни једнога који би устао да војује из начела и апсолутно противу ма које од њих. Кад погледам на наш политички живот од ово 40 последњих година, ја налазим да се сва борба у самој ствари водила око питања: шта је природни, и по томе здрави, ред за развитак слобода? Један Јаков Живановић и један Атанасије Николић — високо-образовани и жарко родољубиви Срби, којима српски народ још довољно праведан није био — нису подржавали апсолутизам као *циљ*, него само као *средство* да се до политичке здрелости дође. Један Никола Христић — коме ће неправде његових сувременика историја правдом заменити — разликује се од најрадикалнијих слободњака наших само тиме што мисли да морална и економна слобода треба да буде темељ на коме ће се зграда политичких слобода дизати, и да није без опасности подизати зграде без темеља.

Али та је политичка фаза већ закључена и она контроверза о природном редоставу слобода завршена је. Србија је до била један од најслободнијих устава на свету. Шта ће од нас, који смо економном слободом сиромашни а моралном слободом слаби, најпосле под овим богатим товаром политичких слобода бити, то је тешко на сигурно прорећи.

Има политичких астролога који веле да ће мо се ми са нашом танком економном кичмом и са нашим слабим срцем, које тако лако у лупање дође, на сигурно под оним теретом саломити.

Има врло озбиљних, врло учених и врло родољубивих људи, који праве научну анализу, па кажу: у Србији неминовно предстоји хаос, јер политичке слободе не стоје ни у каквој равнотежи са економним и моралним слободама, и јер где се основни елементи не одржавају у равнотежи ту мора да настане хаос!

Што ја знам то је: да је дужност сваког грађанина да ради да се она пророчанства не испуне. Ако је устав положен на плитком темељу, потрудимо се да га удубимо, проширимо и ојачамо. Ако нема равнотеже међу слободама, настанимо да је буде. Баш тим великим политичким слободама послужимо се да пад њихов спречимо, подупревши их моралним и економним слободама.

Шта су моралне слободе? Свака слобода садржи у себи и неку порцију жртве. Да човек до моралне слободе дође треба да жртвује своју себичност; треба да, тако да кажем, *себе* баци *иза* себе, а пред себе да ста и добро других људи и славу божју, и њима из чисте, несебичне љубави да служи. Колико ја могу да читам у кристалним таблицама моралних слобода, њихове заповеди — јер свака је слобода у извесном смислу заповед — гласе овако: Прва заповед: Љуби Бога! Друга заповед: Љуби сваког човека као да ти је брат! Трећа заповед: Љуби истину, и свагда је на сваком месту, у свима приликама и свакоме јасно и гласно казуј. Мрзи лаж и бори се противу ње! Четврта заповед: Љуби правду а мрзи неправду! Пета заповед: Негуј чистоту свога срца и не подај се никаквом греху и никаквој страсти! Шеста заповед: Не тражи ни од кога ништа, а од онога што имаш и оним чим можеш помози свакоме ко твоје помоћи треба.

За мене је оно морално слободан човек, који сваку своју дужност савесно испуњава; који поштује законе земаљске, поштује брижљиво свачију слободу, никад лаж не говори, а свагда истину говори, без себичности и без предрасуда најсиромашнијега и најбеднијега називље „братом“ својим, а духом узлеће пред престо свевишњег величанства да свемогућем Творцу и обдржатељу васељене каже: „Оче мој!“

То није све што се о моралној слободи има казати. Али моја намера и није да овом приликом аналишем ту по себи толико интересантну тему. Она је стална тема „Доситијева“ и о њој ћемо, без сумње, имати прилике често да разговарамо. За данас је моја намера била да само у кратко обратим пажњу на велику важност *економне слободе* за развитак како политичких тако и моралних слобода.

Кад човек све своје време и сву своју енергију мора да утроши око набавке насушнога хлеба, онда нит му остаје времена нит енергије да их поклони своме моралноме усавршавању. Борба за физички живот и физички опстанак не да се ни одложити ни заменити. Гладан човек не може да утоли глад свешћу да је члан једног народа који има најслободнији устав; нити се његова жеђ гаси погледом на кристалне таблице моралне слободе. Да се у човеку разбуди благородни дух, који живи политичним и моралним животом, ваља најпре нахранити и умирити звер која лежи на вратима од тамнице онога духа. Што вреди о појединoм човеку, вреди и о народу. Докле смо год ми један јако сиромашан народ, ми не можемо бити један јако образован народ. Нећу казати да сиротиња значи оскудицу сваке моралности. Али јасно је да економна зависност једног човека притискује независност духа његовог у питањима и политичким и моралним.

Ако хоћете да озбиљно успемо на раду око моралног препорођаја нашег народа, онда ваља живо да радимо на економном напретку његовом. И управо како економни и морални живот захватају органски један у други, то би требало да се родољубива радња наше интелигенције сконцентрује на два паралелна правца: на подизање материјалног благостања, и на повишавање наше моралности.

Ја мислим да је време да се у нас образују ова два друштва:

1. *Друштво Белога Крста.* Оно би имало диван и племенит задатак да лечи наше моралне ране, да се бори противу неморалности, да развија у нашој средини чисто и топло осећање религиозно, да гаји милосрђе, да се брине о сиротињи, о нејакима и невољнима, да се стара да се наш иначе тако добри и питоми народ одучи да свој лепи говор скрњави ружним речима и скаредностима, да уздиже и чува светињу по-

родичног живота, да уопште узвиси морални тон нашега друштва. Корист од оваквог друштва била би тако очевидна, да ја ни мало не сумњам да би оно у брзо имало своје подружине у свима варошима и варошицама, и да би добило на располагање онолика материјална средства каквима друштво Црвенога Крста располаже. Не би било ни једног племенитог Србина ни племените Српкиње, који се не би радо уписали да под заставом Белог Крста служе да се племенитости срца, чистоти душе и врлини карактера победа прибави. Црква би могла да предузме организацију оваквог друштва, али не да га претвори у оруђе клерикализма већ да га задахне правим духом хришћанске љубави.

2. *Друштво народног благостања.* Оно би имало за задатак да размишља о начинима на које би се народно благостање могло унапредити, па да резултате својих истраживања на јавност износи; оно би била једна перманентна привредна комисија која не би чекала да јој се извесна питања предложе, него би их сама подизала, претресала на јавним састанцима и решавала. Оно би, на прилику, могло приређивати изложбе, отварати привремене или и сталне занатлијске и индустријске школе, изашиљати путничке учитеље, расписивати награде за најбоље расправе о економним питањима, дискутовати и давати мњење о владиним економским и финанцијским предлозима, ободравати штедњу, храбрити оне који на новим пољима радиности почињу радити, итд. итд. Оно би неопходно требало да има и свој орган, било месечни, било недељни, али који се не би смео претворити у орган партијски. Материјална средства могло би и оно набављати онако како то чини друштво Црвенога Крста. Оно би било као неко друштво „народних економиста“ само са ширим и практичнијим делокругом. Кад би само г. г. Владимир Јакшић, Коста Јовановић, Владимир Јовановић, Стева Р. Поповић и Др. М. Вујић, хтели да се заједнички лате организације оваквог друштва, оно би нашло живог одзива како међу старијим тако и међу млађим људма наше интелигенције.

Ово би био само један од начина на које би приватна иницијатива наше интелигенције независно од државе, могла радити на економној слободи свога народа. Та би радња требала да помаже, евентуално и да покрене, радњу државне владе, којој унапређење економне слободе сваког грађанина и економне независности целог народа и јесте један од главних и сталних задатака.

Чед. Мајатовић.

ОПЕТ О ЦРКВЕНСКОМ ЗАКОНУ

И ако је у последње време у разним новинама прилично говорено о новом црквенском закону, који се има на овој ванредној скупштини донети према новом Уставу, ипак, увиђајући велику важност његову, налазимо за потребно проговорити још коју реч о њему и то тим пре, што је публика, као што се види, јако заинтересована тим законом и са великом жудњом ишчекује да он час пре угледа света.

Има више од 25 година како је донесен садањи црквени закон од 1862 год. Од тога дана па до данас, врло често су подизани гласови против тога закона, наводећи да у њему нема канонске основе и да је у опште нецелисходан и штетан по цркву и њену хијерархију. Нарочито се говорило и доказивало, да је тај закон разорио дисциплину у цркви и хијерархији, а у свештенство унео деморализацију и т. д. и т. д.

И заиста, узев строго све у обзир, а нарочито дотадање владање и понашање свештеника у друштву и њихову ревност у служби, као и садање растројство међу свештенством и њихову равнодушност у служби вере и цркве, морамо и против наше воље признати, да је доиста све боље било пре овога закона. Свештенство је тада стајало на висини свога позива и дужност му је била најсветије дело његове задаће. Архипастири су били узвишене личности и за њих је највећа светиња била служба њихова Богу, вери и цркви, а све у корист и благостање повереног им свештенства и пастве њихове. Тада су црквени великодостојници слабо распитивали шта се у световном — политичком односу ради и у држави својој, а то ли по другим државама, па чак и по Америци. Од новина читали су само оне, које су писале о црквеним стварима, и часописе оне, у којима се излагала и тумачила Божанска наука. Није се тада са жудњом очекивала каква *подла душица* да светитељима са сокака донесе какве новости, или им даде извешћа о томе како овај или онај мисли и говори о „светитељима“ и „мученицима“ народним. Нити су тадашњи Архијереји марили за некакве изјаве и адресе, у којима би се њихов рад хвалио и уздизао. А кад би се ко и усудио, тако што им рећи, они би скромно одговорили: „Ми радимо по дужности и још толико урадили нисмо колико смо дужни, и колико од нас наша дужност потребује“.

Данас пак као да је то све наопачке обрнуто. Данас се више цени и уважава лармање и уздизање и онога мало што се по дужности уради, него скромно вршење службе у миру и тишини. Данас ниски удварачи трче и по новинама пишу да је овај или онај Архијереј одслужио свечану службу и изговорио дирљиву беседу, или био на овом или оном парастосу, молитви венчању и т. д. и т. д.!! И ови, у место да се стиде таквих реклама, радо их читају и распитују за писце њихове, изјављујући им своје „светитељско“ благоволење. О, да чудне ироније на поглед о дужности и високо назначење своје!!!

Па још и то није све. Они с нестрпљењем и жудњом ишчекују писмоношу и разносача новина, да им на врата куцну и обрадују их са каквим ласкавим писмом, које одмах у новине дају, или каквом новинарском хвалом. У недостатку овога, они радо читају покуде и грдње, које су наперене противу оних, које њихова „светитељска“ душа не навиди. Зло и наопако ако се нађе какав, који би ма и с пријатељске стране и у корист њихову проговорио или и написао што год, што вређа њихове „побожне осећаје“ и јавно сузбија њихову самовољу, која је по интересе њихове и цркве штетна.

Овакви дрски појави појединих слободњака изазвали су Архијереје да законом себе једном ограде од будућих напада; или бар приграбе себи враво, како би се могли што више светити тим „безумним“ нападачима и изобличитељима својим. У цељи овој, они подижу грађу на све досадашње законе црквене, бацајући на њих сву кривицу, што је данас свештенство овако распуштено, самовољно и без икакве дисциплине. Међу тим докле старешине црквене овако окривљују постојеће законе црквене, дотле опет други криви њих за све несреће што се у цркви и свештенству дешавају, а трећи опет — и то не без основа — криве за све то државну власт, што се ова меша у црквене и хијерархијске послове. —

Ми, ценећи све догађаје са врло одмереним мерилом, налазимо и отворено ево сада кажемо: да су све горње чињенице криве, т. ј. и закони овакви какви су до данас у цркви српској постојали, и старешине црквене, који су немарљиво и незналачки вршили администрацију црквену, и државне власти, које су се опет заиста и сувише мешале у црквене послове, без обзира на то, што су оне тиме, не само штетиле цркви, и рушиле дисциплину међу свештенством, него се још греше о установе црквене и њене непромењиве одредбе, које су поштовали и уважавали највећи цареви хришћански као што су: Константин Велики, Јустинијан, Теодосије и други. (Види Номоканон српске цркве од Ружичића).

Да су сви заиста оваквом стању криви, ево за то и доказа: Закон о црк. властима од 1862 год. заиста је у неколико црквеним старешинама везао руке, те ове не могоше стајати на пут самовољи и разузданости појединих свештеника, као што су то дотле Архијереји могли чинити, а да не одговарају закону и уставу државном. Пређе су могли Архијереји — без икаквих препона — и за најмање кривице одузимати од свештеника награде (као крстове и црвене појасеве) и парохије; па још и казнити их како им је у вољи, без да су икоме одговарали. Према оваквом апсолутизму и свештенство је удешавало своје владање и делање. Признати се мора да су свештеници били тада у јакој стези, и они су невољно и под јаким притиском били по изгледу смиренији и више су обраћали пажње на своју дужност и своје владање у опште. На против, данас, кад је за све у опште прокламована слобода, свештенство се слободније креће у животу своме, па често учини и оно што не одговара његовом чину и позиву. — По данашњим законима, истина епископ не може чинити оно, што је пређе могао; али није ни свештеницима опет дозвољено чинити оно, што би свештенички углед понижавало и вери и моралу шкодило. — Сва је незгода у закону та, што се кривац може да извуче од заслужене казне. Но, боље је и ово, него да прави трпе; јер према правном појму и начелу: боље је више њих криваца пустити, него да један невин искуси законску строгост. Према овоме, по нашем схватању, више има кривице до вршиоца закона — старешина црквених — државне власти, него до самих закона, на које тако немилосрдно вичу црквени великодостојници. Црквене старешине неће да употребе ни оно право, које им и сам закон даје, а то за то, што међу њима има и таквих, који, више мање, не познају своју дужност, а многи опет жуде за популарношћу, пошто је сувише непријатно услед ревносног и енергичног вр-

шења своје дужности, добијати титуле: „жандар-владика,“ „Кучук-Алија“ и т. д. При том много је пријатније добијати адресе хвала и узношења и читати по новинама ласкаве чланке о себи, којима се ниска створења желе препоручити, него засукати скуте и рукаве па чистити коров из винограда Господњег. Ово тим пре, што се прво за то нема ни снаге; а друго што се и у корову може наћи змија и оструга, па прве могу смртно ујести, а друге, руке па и лице нагрдити. — Лакше је бистрити политику, него ли тумачити божанску науку и еванђелски морал. Кориснije е проповедати партијско-политичка начела; него мир, слогу, љубав и остале врлине хришћанске. Целисходније је — а можда и популарније — водити рачуна шта се у политичком свету збива, него бринути се о томе, како цркве и манастири да не пропадну. Више је за препоруку распитивати о ширењу и развићу ове или оне политичке партије, него о побожности и моралу међу повереном паством. А докле год буду овако Архијереји мислили и радили, дотле неће ово данашње стање у цркви никакви закони поправити, па ма их сам Христос или бар какав Соломон писао, а не један Живојин и њему подобни.

За то би добро било да све црквене старешине одбаце политику од себе и то не само речима већ и на делу да то докажу. Бадава је говорити: „ја не водим политику и не припадам ни једној партији,“ а овамо на сваком кораку делима противно доказивати. Нека нико ие мисли, да је данас народ глуп и слеп. Види он данас и финије ствари, које можда пређе не би ни на увеличавајуће стакло увидео, а то ли тако грубе и крупне ствари, које се у цркви — баш у след политичког интереса — дешавају.

Народ је наш још трпељив, али време је да се падлежни тргну и да са својим делима не терају тако далеко ћефове своје. Доста је народ слушао политичке проповеди; време је да му се једном Божанским гласом са катедара проговори. Ко има уши нека ово чује, те да не буде после доцкан!....

Оваквом растројству у цркви и распуштености свештенства криве су и државне власти. Оне, водећи партијску политику и борбу, увукле су у своју службу цркву и свештенство, не обзирући се на његов свети позив и задаћу. За постигнуће својих партијских циљева, оне су се јако почеле мешати и у црквене послове. Ово мешање државне власти у дела црквена дотерало је дотле, да већ силом свог државног ауторитета изјављују и такве захтеве на које црква и њене власти не могу ни на какав начин задовољења дати, а да се не огреше о светињу заклетве своје и своје високе дужности, као и о назначење саме цркве у опште. Највише државна власт греши, што у заштиту своју узима оне своје партизане, свештенике, који заборављају на свој позив и пренебрегавају своју свету дужност и задаћу. Такав поступак државне власти носи собом врло рђаве последице; њиме се дисциплина слаби а свештеници привикавају на непослушност и неуважавање старијих, међу тим ово је неопходно за свако друштво, а нарочито религиозно-морално.

Према горњем дужност је свију, да не само сложно и договорно донесу закон о цркви и њеним властима, него да се и строга граница обележи у односима државе према цркви и ове према држави и њеним властима, као да се и једни и други по закону строго управљају. До данас свега овога није било, па је за то рогобатно и трајаво и ишло у цркви и црквеној управи. Сигурни смо да не би ни у колико боље ишло ни са овим новим пројектованим законом; јер је и он једностран. Он сувише мирише на средњевековни апсолутизам, а да не кажемо баш на папизам. Из њега провирује јака себичност појединих личности, које иду на то, да овим законом приграбе сву власт у своје руке и да установе неке нове положаје са платом од 7.000—13.000 дин. Ово се јасно види из тога, што су они законом обележили оне личности, које могу добити та места, циљајући на себе саме, јер су уверени да у Србији с' таквим условима и нема више сем њих. Крајња саможивост проповедника самопожртвовања и доброчинстава, које се мора и најпростији Хришћанин гнушати! Из пројекта се ни мало не види брига о свештенству и пастви; шта више, свештенство се подвргава под оштар мач архијереја и квалификованих великих и малих економа!... Невиђена себичност и саблажњива дрскост уображених!... Штета само што још нису у пројекат ставили и догмат о непогрешимости екзарха угледајући се и у овоме на римокатоличку хијерархију. А ко зна, судећи по самовласној и доста чудноватој досадашњој радњи нашег „светитеља,“ можда ће нас и са тим догматом скоро усрећити. Овакви радови и нису ништа друго, него спремање земљишта за проглас своје непогрешимости. — Ну, канда, ће се у овоме јако преварити, бар тако изгледа по дебати која се већ три вечери води у радикалном клубу против самоваље и незаконитости црквеног поглавара. У уверењу овом још нас утврђује и та околност, што народ српски у односу религиозном није тако фанатичан као: шпански, португалски, италијански и др. римокатолички народи, те да би они могли остварити ову своју жељу.

Добро би било да наши архипастири имају ово на уму, па да више пажње обраћају на све, и да буду обазривији према пастви и свештенству, вршећи савесно и беспристрасно закон и службу своју. У противном случају — несавесношћу и пристрасношћу, која у раду њиховом провирује — могу препунити народну чашу горчине, па кад се она прелије — онда ће бити доцкан кајању и увијању.

Црквене старешине не треба да губе из вида, да је у Србији црква народна и народ. свешт. као и да се једно од другог никада неће одвојити. Који је противу овога, тај је противу народа и државе српске. Ко овоме јединству не служи, тај није српски син, већ измећар — туђинац. — Да је ово истина, сведоче нам историјска факта. Фанариоти и папски легати били су против тога начела и радили су да цркву и свештенство одвоје од народа и подвргну их својим назорима н средњевековним одредбама, па су за то били прогнани. — Нека сваки зна, да ће се народ српски и свештенство пре одрећи мнимих својих светитеља, него што ће се подвојити и традиција својих одрећи. За то би сваком у Србији саветовали, да не прописују црквене законе по формулама туђих држава и цркава, где осуствује свака мисао о народној заједници с црквом и њиховој заједничкој мисији, већ по традиционалним предањима, укорењеним у обичајима српске цркве и народа, а која се не косе са науком основаоца Хришћанства. Сем тога при писању закона треба и мора се обраћати пажња и на сам дух времена и прилике у којима се данас налазимо. Ово се може и сме тим пре, што су се и првовековни законодавци хришћанске цркве обзирали на то при писању црквених канона.

Копирање туђих закона доста је опекло и уназадило наш народ; чувајмо се, да нас и те туђинске формуле, на које су се писци црквеног закона угледали, још више не опеку и не нашкоде свима, а по највише писцима — протојерејима, који су и сувише били галантни према себи и онима којима се улагују.

Један бесиристрасан посматрач.

ДВЕ-ТРИ РЕЧИ

О ВЕРОЗАКОНСКО-МОРАЛНОМ ВАСПИТАЊУ

(НАСТАВАК)

И заиста мора сваки признати, да садашње зло стање не води своје порекло од јуче, већ од више година; а оно се не да ни поправити тако одмах за дан, два, па ни за 1—2 године. Зло треба истина енергично, али и поступно искорењавати, „те да не би“ — по речима Великога Учитеља — „заједно са кукољом и коровом и пшеницу почупали.“ Зло је за дуго време сејано, још дуже расло и развијало се, па мора доста времена проћи док се оно све не искорени.

И према томе, видећи се сада на ивици пропасти, ми немамо права, а ни користи, кривити ове или оне проузроковаче зла, нити можемо себе за невине у томе сматрати. — У овој агонији једни вичу: школа је крива, што тако рђаво васпитање даје; а школа опет криви фамилије, што опет никаквог, па ни домаћег васпитања, не дају деци својој. Држава криви и школу и фамилије, а ове опет државу, што се она ни мало не стара с васпитању држављана својих, те се на сваком кораку деца сусретају са ругобама и саблажњивим призорима. Сви пак узрок данашњем злу и рђавом васпитању тражимо код других, ван себе, а не у себи самима. Нико неће да призна кривицу. Сви велимо, ми нисмо криви што се деморализација шири и све дубљег и дубљег корена захвата у нашем народу. Бацамо кривицу на власти, које законим путем и средствима не стају на пут тој деморализацији; а овамо кад ко о томе проговори, ми се на њ блатом бацамо и подсмевамо му се. Кривимо свештенике, што не проповедају у цркви веронауку и морал хришћански; а међу тим кад и ко дође у цркву да чује из уста служитеља олтара слово Божије? Колико их је који ће с пажњом и вером саслушати попу и беседу његову? — Кривимо понајвише учитеље, што децу у школама не уче религиозно-моралним истинама, као и за што више не обраћају пажње на облагорођење срца дечијег.

И заиста, праву истину говорећи, и јесу све чињенице у држави криве за овакво

наопако васпитање народа српског; али и сви ми у опште морамо велики део кривице узети сваки на по се. И онда сви узевши, сваки од нас део своје кривице, дужни смо постарати се пре свега да и сами себе, у колико је то могуће, поправимо; а затим слошки настанемо, те да потомке боље васпитамо и за више хришћанске и народне идеје спремимо. И тек на овај начин, и само на овај начин, узвисићемо религиозно-морално васпитање народа нашег бар на онај ступањ на коме су некада наши предци били, а тим ће се отклонити и сва она зла и неповољне појаве у земљи, које нас ругобом чине у очима образованог и духом облагорођеног света.

Уверени смо да многи овако мисле и говоре, и да многи признају опадање нашег народа у религиозно моралном односу. Али мало их је, који стављају себи у задатак, да промисле и проговоре о начину, како да се то на боље окрене и морал у народу што пре поправи. Сваки као рекао би да није за то позван; и сваки ишчекује да то неко други учини, а међу тим он неће за то ни најлакши корак да предузме. Нико неће, да бар обрати већу пажњу на своје понашање и дела, а још мање да своју децу поучава правим основима вере и морала хришћанског.

Пошто је већ крајње време да се о начину побољшања религиозно-моралног васпитања промисли и проговори, то ево ми покрећемо то питање, да би надлежни, и сви други за то способнији, о том проговорили и што пре на најбољи и најподеснији начин и средство за то пронашли. Што се нас тиче, ми о томе у кратким потезима износимо своје мњење у следећем:

1., По што је наш народ научио да му се за све озго заповеда и наређује, то је преко потребно да државна влада што пре изда строге законе против оних који греше у верозаконско-моралним односима, као и да изда строге наредбе да се све хришћанске светиње у опште, а српске на по се, с' највећим благоловењем поштују и уважавају. Нарочито органима власти треба најозбиљније препоручити, да они не само бодро пазе на испуњење хришћан. дужности, него да и сами ревносно претходе народу добрим и побожним животом и радом, с том још напоменом, да ће они за неиспуњење хришћанских дужности бити много строжије кажњени него ли обични грађани. Овај начин и средство за лечење зла треба предузети пре свију; јер овим ако се и не би потпуно зло излечило, али би смо сигурно зауставили развиће зла, а и то би за сада од велике користи било. После тек овог начина и средства могла би се предузети друга метода лечења, којом би се поступно могла болест сасвим и излечити. Ово друго средство, по нашем схватању, било би *домаће васпитање и школа.*

2. Код нас у Србији нико, (или бар сувише редко), не обраћа пажње на домаће васпитање деце наше. А ко ће и како ће на то обраћати пажњу, кад и сами нисмо домаће васпитани? Судећи по разним осудљивим појавама, с којима се сваки час сусретамо у друштву, рекло би се да је и свака клица религиозно-морална у нама угушена. — Сви видимо да код нас у Србији ама баш нико не води рачуна о образовању срца; а ово се постизава религиозно-моралним наукама и васпитањем у духу св. еванђелске љубави и мира. Сви смо ми обратили сву бригу и пажњу нашу на научно образовање деце наше, имајући у виду материјалне користи од тога образовања. У школи, па и у фамилијарном кругу, највише се старамо о развићу ума нашег, а баш нико и о облагорођењу срца и општем васпитању. Разум обогаћавамо разноврсном световном науком (колико смо у осталом и у томе кадри); а у срца наша ни у колико не уливамо страха Божјег, који у човеку ствара нежне и племените осећаје готове на свако добро, праведно и истинито дело, распирујући у човеку праву љубав према Богу и ближњима.

При оваквом једноставном образовању ми заборављамо, да су у човеку ум и срце нераздвојни, као и да је, зарад кориснога његовога рада и живота у друштву, неопходно нужно да срце његово буде управљено к добру и истини, а ум његов да је развијен правилно и у таквом духу настројења, како би вазда међу њима — срцем и разумом — било преко нужне хармоније и равновесија. Међу тим овога неће бити све дотле, докле човек подједнако и ум и срце не образује. Хармоније не ће бити, ако човек ум свој једнострано развија и на штету срца, као и ако он пусти више на вољу разуму и телесним тежњама и насладама за које разум — по своме једностраном схваћању — признаје да нису грешне и осудљиве. — Да не би пак овакве несугласности било између разума и срца човечјег, требаја још из раније почети васпитавати младеж и облагорођавати јој срце, како би у свако доба било подједнако с разумом образовано хармонично у идејама и жељама.

Овако би требало да буде; ну тешко да је у ствари тако свугде у свету. На жалост код нас Срба није тако. Већим делом код нас је образовање народа узело такав правац, да се што више разум развије и обогати знањем научним, — а врло мало је обраћана пажња на облагорођење срца. Задаћа световнога образовања та је, да се што пре и што више осигура материјално стање човечје. И не само да томе теже фамилије, него и саме школе иду им у томе на руку. Родитељи, дајући децу у школу, и не мисле на њихово васпитање религиозно-морално, већ само о томе како ће раније школу свршити те да што пре буду и себи и фамилији од материјалне користи.

Ни фамилија, ни школа, дакле, не старају се о правилном и хармоничном образовању ума и срца. Сва им се брига састоји у томе, да што више дете добије светског знања и образовања, те да пре и боље место за зарађивање добије, не водећи рачуна о томе, што такво једнострано образовање не само што није потпуно, него је још штетно и често опасно. Истина, у школама се предаје веронаука; али она се предаје само за то, што то у школском програму тако стоји написано, а не и за то да се то предаје баш онако строго као и други световни предмети, — јер, знате, надлежни веле: „не ће бити сви попови, нити се из тог предмета тражи испит зрелости.“ Ето, тако

ПОДЛИСТАК

БАДЊИ ДАН

ПРИЧА О ДУХОВИМА

НАПИСАО

ЧАРЛС ДИКЕНС

ПРЕВЕО

Мита Ђорић

(Наставак)

— Кад се сетим прошлости, могу да помислим да ће вас ово болети. Али то ће трајати само кратко, веома кратко време; ви ћете из вашег срца избрисати успомену са радошћу, онако исто као што би сте избрисали успомену на какав ружан сан, после кога сте се осећали срећним што сте се пробудили. Нека вас, дакле, прати свака срећа на путу живота који сте изабрали!

Они се растадоше.

— Душе, рече Скруџ, не показуј ми ништа више, води ме кући. Зашто уживаш у мојој муци?

— Још једно лице, повика дух.

— Не, викну Скруџ, не! Не марим више ни једно да гледам. Не показуј ми ништа више.

Али немилостиви дух ухвати га обема рукама чврсто и натера га да гледа ово што се за тим догађало.

Створише се на другом месту; у једној соби не веома великој нити веома лепој али веома удобној. Крај оџаклије седи лепа, млада девојка баш као она што ју је Скруџ мало пре видео. Он помисли да је то та иста, али доцније је виде већ као стару жену где седи ћерци пре о пута — оно јој беше ћерка. — У соби беше права буна јер је у њој било више деце но што узрујани Скруџ могаше у први мах да изброји. Овде се није понашало четрдесет деце као једно, већ једно као четрдесет. Услед таквог понашања била је у соби неописана ларма; али на то се нико није осврtao, на против, и мати и кћи смејаху се из свег срца, кћи се, шта више, и сама умеша у њихове игре а ти мали ђаволани начине прави ружај с њоме. Ја не знам шта би дао кад би се само могао претворити у једно од те деце, ма да се ја никад не бих могао онако неуљудно понашати као она. Не, не! ни за све благо на свету не би сам замрсио ону русу косу; нити би смакао ону красну малу ципелицу, па ма знао да ће ми она живот спасти; нити би се усудио да руком измерим, ма и у шали, онај диван, витки стас, као што то ови мали враголани чињаху, не, бојао бих се да ће ми се рука искривити и да је никад више нећу моћи да исправим. Па ипак морам признати, да бих веома радо додирнуо њене усне, или је упитао нешто, само да их отвори; да бих се топио у посматрању оних дугих трепавица њених оборених очију а да не изазовем румен; да бих радо расплео ону бујну косу што јој сваки цол вреди небројена блага; у кратко, радо бих се задовољио са најмањом повластицом коју је ма које дете имало, али са условом, да сам човек, и да умем да ценим вредност таке повластице.

Неко куцну на врата. Сва деца јуришаше тамо и у веселом жагору и кикоту, скакућући од радости. одвукоше за собом и њу. На вратима се

се багателише та наука, која изображава и облагорођује срце — другу половину интелектуалне моћи човечије, чије образовање је у истој мери — ако не и више — нужно и корисно за свакога, као год и образовање ума. Таквим багателисањем једне науке иде се на то, да ђаци онемиле ту науку, и да што више пригрле друге световне науке. А то је више него злочин и ругоба.

Очевидно је, да овакво омаловажавање веронауке потиче из недовољног појимања задаће и циљи самог образовања. Кад би надлежни важност веронауке схватали онако, каква је она сама по себи, онда би они за цело другаче гледали на њу, и дали би јој и више места и више поштовања у школи, или би је бар уравнали са другим предметима, и тада би се тек осетила и увидела права корист од ње. А после тога, уверени смо, да би се тада не само тражио испит зрелости из веронауке, већ би се иста још предавала и на великој школи, као што се то и чини у образованом свету. Нема школе ни ниже, ни средње, ни универзитета у Европи, где се не предаје веронаука. Само нама Србима то сигурно не потребује, па се за то не само што не предаје веронаука у вишој гимназији и Вел. Школи, него се лабаво и немарљиво предаје и у нижим школама — са по један или највише два часа недељно, па зато нам и јесте овакво рогобатно васпитање и благостање народно.

Заиста, ми се не можемо довољно начудити, нити оправданих разлога за то наћи, што се не предаје веронаука — а нарочито Историја хришћ. цркве и хришћанска етика на нашој Великој Школи. — Да ли је истина, да су нама Србима баш те науке непотребне; или су оне за нас сувише недоступне?!....

Ми смо тврдо убеђени, да ни једно од овога двога не стоји. У животу нашем доказано је, да нам је врло потребно религиозно-морално васпитање, а међу тим све друго тврди и да је дух наш способан примати и највиспреније идеје о Богу и његовим својствима.

(НАСТАВИЋЕ СЕ).

„QUI VIVE? — FRANCE!“

СКИЦЕ СА ПАРИСКЕ ИЗЛОЖБЕ

Тешко, врло тешко је наћи оно што је најбоље — овде — међу сликама које прелазе бројно 2000 комада, а то нису мале, већ махом велике и највеће слике.

Но ипак да покушам.

Ми наилазимо на врло мешовито друштво француских сликара; ту се налазе знаменити Bastien-Lapage, Jules Lefebver, Aublet, Rochegrosse, и т. д.

Као портретиста одликује се Bastien-Lapage од осталих знатно. Он је заступљен са 19 слика. Његове слике одликују се неком простодушношћу, особитом слободом; када човек на његове радове изненада наиђе, чисто слободније дише. Bastien-Lapage био је човек без икакве уобразиље, али је донео из провинције осећај за оно што је природно, као што су то пред њим чувени Courbet и Millet, Rousseau и Dupré доказали и уклонио се испред великоварошких утисака. Нарочито му је лепа слика: „Portrait de mon grand peré.“

Његови модели су из народа узети и већином су лица, која стоје с њиме у пријатељским односима, дакле ту не наилазимо на ни један конвенционални образ. —

Bonnat-ов кардинал de Lavigerie у црном оделу са црвеном кадифеном капицом на глави, са његовим црвеним појасем и свиленим огртачем, са наслоњеном левом руком на црну књигу, са пером у десници; са светлим, ведрим челом, тавним очима — да чисто мислиш е ће те прострелити својим оштрим погледом, а при том опет мио, са пријатним осмехом око усана, са дугом седом брадом — то је мајсторско дело, које свакога привлачи! — То је слика сликана са зрачним бојама, и са снагом правог уметника. Лице је оштро окарактерисано. вредно да га човек проучи.

Чврстоћу, елегансију, храброст, доброћудност, све то можеш да читаш са дивно моделисанога лица.

Лепа је слика Jules Ferry-eba од Bonnat-a.

Познато је да је Ferry по својој спољашњости неисказано ружан; Bonat не хтеде се понизити, да у слици ласка Ferry-у а опет видиш у слици нешто што јасно показује великог државника.

Исто тако знатна је и слика Carnot-ова у природној величини од Yvox-a. — Даље наилазимо на слику политичара — Mareta — уредника „Radical“-a од Cormona. — Он је заступљен са 7 слика. — Слике, које представљају војнички живот и рат, да набројим? много их је.

Но највећма привлачи гледаоце слика од Moreau de Tour-a — која представља 91 пук у руском рату. — Командант тражи после битке другог јутра са својим сасма умореним јунацима — заставу и наиђе на заставника, где лежи под једном гомилом палих јунака; символ славе и отачаства одвио јунак-барјактар и притиснуо на срце. Тако су га нашли! — Из дубокога поштовања скинуо је командант капу пред мртвим јунаком. Необично очара гледаоца ова слика. Последњи поздрав палом јунаку и другу тако је лепо изведена појава, да се гледаоц сасвим осети дирнут и сам одаје поштовање таком чину пијетета!

Détalle — изложио је грдно велику слику: „Сан.“ — Огањ у шатору војничком већ се гаси. Још спавају ,војници увијени у њине шињеле на земљи. Зора већ почиње да свиће; општи мир се распростро по свој околини. Али француска војска сања само о слави и победи! И тако је сликар у облацима хладног јутра представио чету војске која кликће опијена победом. Све је тамо тачно изведено, нарочито што се тиче војничког прибора.

Ова слика разведрила је сваког Француза и учврстила у њему веру у девизу коју дадох за наслов овом мом почетничком раду. —

„Прва брига“ од Bouguereau-a чисто изненади гледаоца.

Адам држи на колену мртвога Авела; Ева рони прве сузе душевног бола.

Један од најзнаменитијих декоративних радова је „Звоно узбуне“ од Maignan-a.

указа отац са једним човеком који беше натоварен божићним поклонима. Сад се диже прави урнебес; сви скочише на јадног ношача! Једно му завукло руке у џепове, друго се попело на столицу а са столице на њега, неко му дреши мараму с врата, неко му добује по леђима, неко га згази, неко му узме свежањ и све то у неописаној радости! Чим који свежањ отворе, повичу сви у глас: ха! Наједанпут се распростре вест да је оно најмање дете у говору метнуло у уста луткин тигањ, неко рече да је чак прогутало дрвеног петла заједно с чинијцом! Сви се уплашише, али се одмах сви и обрадоваше, јер се та вест показа неоснована. Беше још сијасет таквих призора, али ко ће то све да опише. Најзад умири се све; деца одоше да спавају а с њима и њихова весела вика и жагор.

Скруџ је гледао како домаћин пригрли себи кћер и седе с њом и с њеном мајком крај свог сопственог стола, на свом сопственом огњишту; паде му на ум како би сад и њега такав један мили створ могао називати својим драгим оцем и како би такве речи дејствовале као пролећа на пусту зиму његова живота, и Скруџове се очи озбиљно заводнише.

— Бела, рече домаћин својој жени с осмехом, данас по подне видех једног твог старог пријатеља.

— Кога?

— Погоди.

— Како да погодим? — Ах, знам сад, продужи она такође са осмехом као и муж јој. Господина Скруџа.

— Да, господина Скруџа. Прођох крај његовог прозора и како не беху капци затворени а унутри гораше свећа, видех га лепо. Ортак му, како веле, на самрти, а он седи тамо сам самцит.

— Душе, рече Скруџ уздрхталим гласом, води ме одавде.

— Казао сам ти да су ово сенке прошлих догађаја, рече дух. Нисам ја крив што су оваке.

— Води ме одавде! повика Сруџ. Не могу више да издржим.

Он се обрте духу и учини му се као да у његовом лицу види поједине црте свију лица што их је до сад гледао и поче да се отима од њега.

— Пусти ме, води ме одавде. Не облетај ме више, викао је Скруџ, борећи се с духом.

У тој борби ако се то у опште може назвати борба — дух се није ни мало напрезао — опази Скруџ да светлост са духове главе високо и јасно светли, па слутећи да дух помоћу оне светлости утиче на њ' дочепа капу и натаче му је на главу.

Дух се сроза тако да га је капа покрила целог; ну ма да је Скруџ притискао капу целом снагом, ипак је светлост избијала на све стране и обасјавала под.

Он осети да је малаксао и веома сањив, а знао је да је у својој сопственој соби. Притисну капу још једанпут свом снагом и пре но што ће га сан потпуно савладати докотура се до постеље и леже.

(НАСТАВИЋЕ СЕ).

После овог поменутог чланка, на реду су целокупне примедбе на први пројекат закона о црквеним властима. Г. Дучић је систематично и темељно не само прокритиковао комисиски пројекат (који је у брошурама и „Хришћ. Веснику“ штампан), него и изложио све како би требало да се закон напише. Цео овај рад тако је богат садржином и зрелом и разумном критиком, да заслужује сваку пажњу свију Срба, а нарочито свештеника. Из овога рада види се, да је г. Дучић не само јунак на бојном и књижевном пољу — зашто је до данас признават, — него и на црквеном послу и раду. Штампане примедбе, учињене на пројекат закона о црквеним властима, могу послужити за јак доказ, да је г. Дучић велики познавалац не само канона и историје црквенске, него и административних и судских послова у области црквеној. Колико је до данас у српском свету био познат са његових књижевних, јуначких и патриотичких дела, толико је и још више за ово кратко време администраторства жичком епархијом својим зналачким и правичним радом, и борбом за црквена права и гаранцију свештенства истакао се и узвисио на такву висину, на коју се не могаше ни један црквени достојанственик у другој и трећој четврти овог столећа уздићи. Усљед овога његово име остаће светло у историји српске цркве као год и у историји српског народа и књижевности српске.

Он је подигао глас за свештенство српско баш у оно време, када је најнужније било заштитити га; када га хтедоше подврћи средњевековним одредбама и самовољи, властољубљу и себичности великих и малих економа и архијереја. И за овако племенито и узвишено дело заслужује г. Дучић општу благодарност српског свештенства; и оно ће му заиста и умети бити више благодарно, него и сама отаџбина, за коју је и крв своју пролио.

Све примедбе немогуће нам је због недовољног простора листа штампати, с тога топло препоручујемо да књижицу о примедбама сваки, који се интересује за цркву и њене законе, набави и са њеном интересантном и важном садржином се што боље упозна. Нарочито треба да је сваки свештеник има и ради успомене на писање закона, којим се шћаше свештенство понизити и подврћи самовољи црквенске аристократије.

* * *

При крају ове књижице, г. Дучић је штампао и своје писмо, управљено г. Митрополиту, у коме је изложио своје начелно гледиште на нов пројекат „закона о вишој и нижој Богословији.“ И ово је писмо богато садржином и умесним разлозима, којима правда његово гледиште, да је за Србију за сада довољна само нижа Богословија. За тим излаже своје мњење у општим и тезима, како би требала да буде уређена нижа Богословија, а како и чиме опет да се замени пројектована виша Богословија, која се сада не би могла основати и са тога разлога, што нема за њу ни ђака ни професора спремних.

Примедбе своје у појединости није на овај пројекат ни стављао, по што се — вели — у начелу не слаже са њиме.

Како с' првим примедбама и разлозима о пркв. законику, тако и са овим о Богословији — који су заиста и једни и други умесни и основани и на канонима и на правичности и савременим погледима правних наука — ми се потпуно слажемо, и желимо да само у духу ових примедаба народна скупштина закон о црквенским властима донесе, и цркву и свештенство осигура у њиховом животу, те да не стрепе од квалификованих великих и малих економа.

Један свештеник.

БУКВИЦЕ ЗА МОМКЕ И ДЕВОЈКЕ

(Из бележака покој. Дра Ђ. Натошевића.)

О љубави.

— Где је љубави, само онде је рај до века.

— Два и по минута траје човеку век: један је минут дете, а један изнемогли старац, само по минута има за љубљење.

— Заљубљени је као божанством задахнут, изврши дела, да се другима учине чуда.

— Љубав је најлепши дар божији, осим анђела само је људима дао, да њом анђели буду.

— Љубав је божији дар, што га само својим љубимцима даје.

— Љубав је и у Бога најјача и најсветија снага.

— Љубав је највиша светиња. Идол је љубави сам Бог. Бог је сама љубав, а човек је с љубављу најближи Богу.

— Љубав човека на свет рађа, љубав га однегује и чевеком начини, она га кроз цео живот прати и у животу најслађе награди, — ко год је само потражи.

— Љубав је најплеменитија страст, само она начини човека најсрећнија.

— Љубав је највећа чудотворка, она је од постанка света највећа чуда и најкраснија дела починила и чини и чиниће до краја света, али с људима, а не с кукавицама.

— Љубав даје срцу и души најјачи полет. Испред њеног светог задахнућа губи се све ниско и прљаво и буде све онако чисто и свето, као што је и она сама.

— Љубав начини од незнатне ствари највреднију; она не гледа очима разума, него уображења, а уображење нити је за суђење нити за пресуђивање икада вредило, нити ће вредити, за то се и држи анђео (бог) љубави да је слеп и представља се као дете.

— Љубав чим не расте, она пада.

— Љубав начини од земље рај, од земног живота, небески.

— Љубав и старе подмлади.

— Љубав је најјача снага, даде тупом бисгрину, и најневаљанијег начини добрим.

— Љубав стену размекша; љубав све надвлада; љубав се не боји опасности; љубав је преча од права; љубав не зна за забран.

— Љубав све може, све постигне, све учини; љубави нема ништа неможно, љубав савлада све, љубав планине премести.

— Љубав научи човека певати, свирати, играти; љубав начини човека вешта свему.

— Љубав је као смрт јака; све поднесе, све отрпи, све верује, свему се нада.

— Љубав не зна за зиму ни за мећаву; љубав највећи терет начини лак; љубав убрза ноге.

— Љубав је у мужева само део живота, а у жена сав живот, — Жан Пол.

— Највеће јунаке и најкрасније људе учини љубав још веће и красније.

— Нема срца тако тврда да га љубав не растопи.

— Оно надање, с којим тражимо љубав, и она брига и немир док је не добијемо, и она стрепња да је не изгубимо, то је што нас у љубави онако срећне чини.

— Онда сам оживео, кад сам љубити почео.

— Полу живота је изгубио и то ону најмилију, ко никада љубио није.

— У љубави је право радовање љубити. Сву срећу љубави ужива онај, који љуби, а не онај кога љубе. Ко не љуби, па нека га сав свет љуби, он од све те среће и радовања нема ни трунка уживања.

— Без љубе је живот заточење; без љубе је живот смрт.

— Без љубави није срећна ни женидба ни удадба.

— Где нема љубави нема ни верности.

— Има људи, који с неким поносом казују, да нису никада били заљубљени; то је као кад би се хвалили, да нису никада били срећни, да нису никада били паметни и свесни.

— Јадан је, ко ту свету, небесну ћер — љубав — не познаје, а још јаднији, ко је себи отети даде.

— Јадан је ко не љуби, он сам стоји остављен, изгубљен у овом хладном свету, све му је пусто и тужно.

— Ко са својим милим и драгим поживи, ако и у по века умре, дуже је живео, него други и трипут онолико.

— Ко онде љуби, где неће да се оженн, ожениће се, где неће љубити, па ће се после кајати и што је љубио и што се оженио. — Демокрит.

— Ко без љубе живи, он је жив већ мртав.

— Ко није љубио, није ни срећан био.

— Ко не љуби, сам се казни и сам је убијца своје најсилније моћи и најслађе радости.

— Љубав је анђео, али за преварене гори, него анђео смрти. — Штифтер.

— Љубите се, који сте се узели, да вас не буде жао ни једног часка. Највећа је несрећа тек играчка онима, који се љубе. Уживајте то мало живота, јер нема човека, да ни у чем не оскудева; греши дакле, когод и један часак радости себи укида.

— Љубављу је човек анђелима брат и друг, а без љубави хладна стена и камен.

— Најсрећнији су часови у животу човечијем они, што их проводиш код своје добре љубе.

— Први љубавни загрљај, то је права дефлагмација човеку на земљи.

— Само је онај срећан, ко љуби.

— Свет је на љубави основан, љубав је свету срце и душа. Ону тежњу и привлачну снагу мушког женскоме и женског мушкоме није нико себи сам дао, ни присвојио од другог, него је урођена Богом дана, и не да се без тога ни замислити савршено, ваљано, дотупавно ни мушко ни женско.

— Чувај се онога човека, који се хвали, да није никога волео, код тога није све у реду.

— Извесно средство, да љубав момка и девојке доведеш у највиши степен: раздвој их и стављај препоне да се не састају. То може и од слабије љубави да начини најјачу.

— Кратак растанак љубав распали, а дуг растанак убије.

— Ко ће љубав да пожње, нека љубав и посеје.

— Љубав је као ватрено вино, што је већма узаптиваш, све силнија бива.

— Љубав се не купује и не продаје, она се само за љубав даје.

— Љубав је неисцрпљиво море; — што је више дајеш, све је више имаш да дајеш.

— Љуби, ако ћеш да те љубе.

— Љуби, па ћеш бити љубљен, то је најизвеснији чин љубави, без тога не помаже никоји лек, никоја трава ни обчина.

— Најдивљији човек и најгордија жена упитоме се и сљубе, чим остану на само.

— Прва љубав, што се већма пречи, све силнија бива.

— Раздвајање слабу љубав угаси, а јачу распали; као што ветар жишку угаси, а јачу ватру и већи пламен разбукти.

— Раздвајање распали ватру љубави, оно већма сљуби оне, који се волу него сви завети њихови.

— Само љубав рађа љубав и искреност рађа искреност и што је чистија и јача, то се чистијом и јачом враћа.

— Штета, што је љубав код већине људи одмах с почетка телесна, те их и не задахне душевно, па онда и не осете кадбрж се изметне и поквари.

„Ж. С.“

РАЗНО

Пара, још више пара! Каквом страшном смрћу умиру они, којима је највиши идеал на овоме свету новац, тешко је и замислити ономе ко нигда није видео самртну борбу таквих несрећних створова. Фрнцуски лекар Lauvergne написао је читаву једну књигу о томе. Између осталога он прича у тој својој књизи и ово:

М.... беше богат човек, нежењен, штедљив, полагао је много на ред, беше учтив према свакоме, и врло вредан и приљежан у своме раду. Под старост опасно се разболе, виде како му се дани већ примичу крају, те узе св. причест. Али док је његова болест ишла све на горе, он је ипак и даље у бунцању водио своју радњу, склапао уговоре, подносио тужбе противу својих дужника, давао новац под интерес и т. д. Најзад дође и да се мре, и он већ више не може ни да говори ни да мисли правилно, и тада поче да виче: „Пара, пара само!“ Укућани извадише из његовог писаћег стола пуну једну кесу новаца и метнуше му на кревет. Његова хладна рука коју беше пробио као грашак крупан самртни зној тражаше по кревету новац, као каква црна орлушина што тражи свој плен. — Не прође неко време а он поче опет у ропцу: „Још више пара!“ Они отворише касу и метну му на постељу још неколико фишека злата. Његово стаклено око укочено шкиљаше у новац а затим опет отпоче: „Пара, пара!“ Књиговођа му претури све фијоке и најзад нађе на једном скривеном месту још више новаца, и донесе му га, као што се деци доносе играчке. — Али сада дође већ и смрт, он не може више на глас да говори, али ипак миче уснама. Један познаник наже се над њим и прислону своје ухо на уста самртникова; са највећом муком може да разуме његове речи. Он шапуће: „Пара, још више пара!“ и — умире.

Доиста страшна смрт! Колико ли их има, на жалост, и у нас, који би требали да приме к' срцу овај застрашавајући пример клањања златном телету.

ЋЕРИНА МОЛИТВА

(Превод с немачког)

Јован Рор гледао је на побожност своје жене у пола с презрењем, у пола са сажалењем. Он ју је, разуме се, и сувише волео а да би јој дао да она то осети, не, она није смела ни слутити о томе. Он је сматрао њену побожност као једну махну, која је већином урођена женском полу и која се мора сносити. Он беше скроз и скроз поштен, нигда није никоме ни једне паре зајео, или речју и делом на жао учинио; никад није куповао више по што је могао платити, а прогледао би, покашто на своју сопствену штету, скоро и сувише много кроз прсте својим дужницима. У његовим очима побожност је и сувише често била само плашт којим се покрива рђавштина, а молити се Богу излишно арчење времена. Његов сусед, ђакон Бриге, чије су се ливаде и поља сучељавала са његовим, истина молио би се Богу изјутра и с вечера са својом породицом, али ипак, поред свега тога, суседове земље нису доносиле плода ни у пола онолико колико његове. Бриге се молио Богу за обилату жетву, док је Рор гнојењем и пажљивим обделавањем земље сам себи осигурао добар род.

Рор је важио у својој сиротнијој околини као имућан човек. Истина, његово имање није било велико, али је било без дугова, било је дакле доиста његова својина. Он је пре три године био накуповао разне земље да би повећао своје имање, но тој куповини следовале су учестане несреће и црни дани. На своју велику радост добише родитељи једну ћерчицу, своје прво чедо, али њихова срећа убрзо се помути стањем младе мајке, која се никако не могаше више придићи. Читаву једну годину лежаше она у постељи и то дуго боловање њено имало је за последицу, да је усахнула не само сва готовина вреднога тежака, већ да је преко тога још направио и дугова. Али како се брзо заборавио сав јад и сва невоља, када се његова Марија опет опоравила, када је опет исто онако брзо и приљежно стала радити по кући као и пре, а мала маза, Марица, постајала снажно, мило дете.

Разуме се, да срећноме мужу и оцу, није ни на ум падало, да задржава своју Марију од цркве, о не, он би се, шта више, извезао с њом у оближњу сеоску цркву, која је била више од једнога сахата удаљена од њиховога имања и недељом изјутра вазда би стајао тачно са својим малим тељигашем пред капиџиком. Ма да је за себе богомољу и похађање цркве сматрао управо излишним — жеља његове Марије била је за њега света. Он јој је чинио све што би јој само могао прочитати из очију. Није се извлачио ни од какве уписаније и ни најбогатији „грунташ“ није више прилагао на добротворне и црквене цели од њега.

Марија се није мало поносила својим мужем — и са правом. Он беше госпоска појава, преко 6 стопа висок; његове верне, искрене очи, морале су свакоме улевати поверење. А био је толико снажан, да је за њега била маленкост, да носи своју жену на руци као какво детенце. Па каква тек радост беше, када би узео своју Марицу да јаши на његовим снажним широким плећима! А у вече, пре но што би мати метнула малу у постељу, клекла би ова на очево колено, и како су његова колена била и сувише крута да би се могла савити, изговорила би Марица своју малу молитву за њега, за мајку и за себе. Јована Рора би то истина дирнуло, шта више, често пута би му се наводниле очи када би се његово дете молило: „Драга Бого, чувај мога тату и моју маму!“ али нигда га то није натерало, да се заједно с њом помоли Богу.

Опет дође Мај, четврти у Маричином млађаном животу. Беше диван дан. Када се Рор у по дне вратио кући из поља, застао је постављен астал, по његовој изричној жељи са хладним доручком. Обично у оне дане, када би му жена прала рубље, да би јој уштедио време и труд, он би се радо одрекао обичнога ручка. Одмах до његове столице за столом стајала је Маричина мала столица, пред њом њена шоља с млеком, а до ове сребрна кашчица.

Рор је затекао своју жену како простире последње парче рубља и на питање, где је Марица, добио је одговор, да јој је она, мати, допустила да се сигра у песку код потока и да прави од песка колаче, што је она врло радо чинила. „Хоћеш да одеш и да ју доведеш“, замоли мајка.

„Одмах ћу да одем“, беше одговор, с којим се отац упути ка једном шумарку у близини, иза којег је текао поменути поточић, на коме се његова ћера најрадије сиграла. Како је тај поточић био са свим плитак, то он не беше ни у колико опасан за сиграње, а родитељи су, шта више, сматрали брчкање у води и песку за са свим здраво, и пуштали су малу без бриге онамо да се сигра, пошто би ју мати тако обукла да се ништа од одела не би могло покварити. С оне стране поточића била је једна ливада која се сучељавала са једном шумом, која је припадала једном пољском добру, чији су се наследници годинама парничили око њега, па и око те шуме. Од толико година напуштена, шума та била је местимице са свим густа и од велике вредности.

(СВРШИЋЕ СЕ)

ОГЛАСИ

ВАЖНО ЈЕ ЗА СВАКОГ

одржавање и лечење зуба. Једино сигурно средство је за одржавање здравих зуба и за корено лечење свију зубних и устних болести

ОВЛАШЋЕНА ВОДИЦА ДРА РАНИМИРА

која је званично испитана и у многим државама нарочитим повластицама одликована. Ово је једини у Србији повлашћени, нешкодљив и сигуран лек и противу најжешћих зубобоља, трулежа, непријатног задаха и т. д. као и најбоље сресто за одржавање и упешшавање здравих зуба.

Добити се може са упутством за употребу у апотекама: „код Књаза Михаила“, „код Српског грба“ и у дрогерији г. П. Маринковића у Београду, код Кедровића апотекара у Крушевцу, г. Приклмајера апотекара у Ваљеву, г. Златковића трг. у Пожаревцу, у филијалу књижаре госп. Пурића у Врањи, као и код потписатог проналазача, који као дугогодишњи искусни стручњак врши и све операције зубног лекарства, усађује вештачке зубе на каучуку као и по најновијем систему на целулоју по врло умереној цени.

Београд
Васина улица бр. 4.

Др. И. Ранимир

Штампарија Светозара Николића горња Јованова ул. бр. 10